

ПРЕДГОВОР

Саборност је у самој природи Цркве Христове, као пуноће начина постојања свеукупне божанске творевине, настале и прожете светотројичним силама и енергијама Оца и Сина и Духа Светога. Све што постоји „постаде” кроз Бога Логоса: „Све кроз Њега постаде и без Њега ништа не постаде што је постало. У Њему бјеше живот, и живот бјеше свјетлост људима. И свјетлост свијетли у тами, и тама је не обузе” (Јн. 1, 1-5). По Св. Григорију Нисијском – „стварање свијета је стварање Цркве”.

Чудесна је тајна уграђена Божијом руком у прадубине свега постојећег: све је од искони јединствено и разнолико, свејединствено и саборно. Све створено и сва бића настају и узрастају, заквашена вјечном силом Божјом, сваки састојак природе и свако створење постоји и расте по својој мјери, од простог постојања ка све савршенијем и сложенијем начину постојања до човјека, у времену и простору - за безвремено и вјечно постојање. Пуноћа тога раста остварила се кад је „дошла пуноћа времена”, кад је Бог Отац послао Бога Логоса, Сина свог Јединородног, који се својом богочовјечанском љубављу жртвује за живот свијета. Око Њега и око Његовог Имена, које је изнад сваког имена, све се сабира, да би задобило вјечни живот: „А ово је вјечни живот да познају Тебе једнога истинитога Бога и кога си послао Исуса Христа... Да сви једно буду, као Ти, Оче, што си у мени и ја у Теби, да и они у нама једно буду, да свијет вјерује да си ме Ти послао” (Јн. 17, 3.21). По васкрсењу, Господ се јавља сабраним ученицима, показавши им руке и ребра своја, с поздравом и заповијешћу: „Мир вам. Као што је Отац послао мене и ја шаљем вас. И ово рекавши, дуну и рече им: Примите Духа Светога!” (Јн. 20, 20-22). Та сила Духа Светога је на Тројичиндан сишла у виду огњених језика на свакога од апостола „и испунише се Духа Светога...” (Дап. 2, 3-4). Сабраним апостолима, односно Цркви својој, око Трпезе Господње, на свадби Јагњета Божјег закланог за живот свијета, Господ заповиједа: „Идите по свему свијету, и проповиједајте Еванђеље сваком створењу...” (Мк. 16, 15). Исус Христос „Свједок вјерни и истинити, Зачетник творевине Божје”, „Првенац из мртвих и Господар над царевима земаљским”. (Откр. 1, 5; 3, 14), чини своје ученике својим „свједоцима” (сп. Лк. 24, 48), до краја свијета и вијека, са циљем како би све било уграђено у „Свети град, Јерусалим нови, који силази са неба од Бога” (Откр. 21, 2) чији „храм је Господ Бог Сведржитељ и Јагње”, „Град који не потребује сунца ни мјесеца да му свијетле, јер га слава Божија освијетли, и свјетлост је његова Јагње” (Откр. 21, 22-23).

Саборност је, дакле, у начину постојања Цркве, као и у начину њеног пројављивања и свједочења. Духом Светим сабирана и сабрана вјером и истином, истинитим животом по вјери, Црква својим саборима свједочи своју вјеру и своје саборно светотројично живљење у Христу Исусу. То потврђују сви њени сабори, почев од оног првог апостолског у Јерусалиму (51.г.) па, ево, све до овог Светог и Великог Сабора одржаног на апостолском острву Криту на дан Педесетнице од 19. до 26. јуна 2016. љета Господњег. Кроз вијекове одржавани су бројни, како помјесни, тако и Васељенски сабори, међу којима су најзначајнији оних седам Сабора који су посвједочили и потврдили Символ вјере једне, свете, саборне (католичанске) и апостолске Цркве Божије. Ти сабори су сазивани не само до осмог вијека, него кроз сву историју Цркве до дана данашњег. Они међу њима који су у духу саборâ првог тисућљећа, наставили да свједоче вјеру православно и исконску нарав Цркве до наших времена, посједују исто значење и ауторитет као њихов органски продужетак.

Један такав Сабор одржан је, ево, и у наше вријеме. Послије дуге припреме, условљене историјским збивањима и голготским распећем Цркава Божијих, нарочито у XX вијеку, свеправославно започете у Светој Гори 1930. г. (у Манастиру Ватопеду), настављене заједничким конференцијама и комисијама помјесних Цркава (1961) на острву Родосу, потом у Шамбезију (Женева) и Константинопољу, овај Свети и Велики Сабор одржан је, сагласно коначној одлуци свих предстојатеља помјесних Цркава (донијетој у Шамбезију 27. јануара 2016. године, не случајно на празник равноапостолног Светог Саве Српског), у Православној академији у Колимварију на Криту, од 18. до 26. јуна 2016. године. Од бројних тема које су предлагане за овај Сабор (првобитно од неких називан и Васељенским), коначно су обрађене и одабране њих шест, канонско-пастирског садржаја. На сабрању предстојатеља помјесних Цркава у Шамбезију предвиђен је и број чланова представника сваке Цркве (највише 25) учесника Сабора, као и правилник самог рада Сабора. Одређен је и свеправославни секретаријат Сабора као и Свеправославна комисија за припрему текста Поруке и Окружне посланице (Енциклике) Сабора, од сваке Цркве по један члан. Свети Архијерејски Сабор СПЦ на свом мајском засједању 2017. г. одабрао је чланство (25) наше делегације. За члана Секретаријата Сабора изабран је Епископ бачки Иринеј, а за члана Комисије за писање нацрта Поруке Сабора и Окружне посланице Сабора Митрополит црногорско-приморски Амфилохије.

Свеправославни секретаријат Сабора је имао своје прво засједање за организовање Сабора у Шамбезију, а Свеправославна Комисија за израду нацрта Окружне посланице (Ороса), најзначајнијег акта овог Сабора, почела је свој рад 10. јуна у Православној академији на Криту. Веома је значајно да је на иницијативу нашег члана ова Комисија прихватила предлог нашег Светог Архијерејског Сабора и Синода да основни садржај ове Посланице буду питања православне вјере на начин како су она дефинисана саборима Цркве, послије седам признатих Васељенских сабора и тиме питање односа апостолске и светоотачке Цркве

Христове према главним јересима и расколима насталим послје XI вијека. Наш СА Сабор је био предложио да Велики сабор Светог Фотија, Патријарха цариградског (879/80) и исихастички сабори Светог Григорија Паламе (1341, 1351, 1368) буду потврђени као васељенски. На предлог ове Свеправославне комисије Свети и Велики сабор на Криту је потврдио васељенски (свецрквени догматски значај) одлука, како ових сабора, тако и Цариградског сабора (1484) поништившег одлуке и учења лажног Флорентинског сабора (1439), антипротестантских сабора 1638, 1642, 1672 и 1691, као и антиетнофилетистичког Сабора (1872) којим је осуђен етнофилетизам као еклисиолошка јерес и „змијински отров” за јединство Цркве.

Тиме је овај Велики Сабор заиста наставио дјело Васељенских сабора: слеђујући Светим Оцима уградио је у своју Посланицу (Орос), на првом мјесту, саборно исповједање истина православне вјере, као и односа једне, свете, саборне и апостолске Цркве према хришћанским заједницама, иступившим из ње лажним учењима и етосом и одвојившим се од ње (римокатолицизам, протестантизам, новији етнофилетистички расколи унутар Православља). Тако су ови Сабори (нарочито Фотијев и паламитски сабори) - одраније сматрани за VIII и IX Васељенски сабор) задобили догматски општеважећи карактер. Овим је, на првом мјесту, римокатоличко учење о ипостасном исхођењу Духа Светог од Оца и Сина (Filioque) саборним умом Цркве, заједно са ипертрофијом „непогрешивог” првјенства папског (Петровог) примата - дефинитивно одбачено.

Од прворазредног догматског значаја је потврда и прихватање Окружном посланицом (Оросом) овог Великог сабора и одлука Исихастичких сабора. Оне су засноване Светим Григоријем Паламом на еванђелском учењу о исхођењу Духа Светога од Оца и на учењу IV и VI Васељенског сабора о ипостасном јединству двије природе, двије воље, божанске и човјечанске, у личности Богочовјека Христа и на исихастичко-светоотачком разликовању три врсте **јединства** у Богу и односу Божијем према творевини. По овом учењу, прво, **јединство по природи**, својствено је само лицима Свете Тројице Оцу и Сину и Светоме Духу; **јединство по ипостаси** својствено је искључиво Богочовјеку Христу, док је Светотројично **јединство по божанским енергијама** својствено и Божјој творевини. Овдје се посвједочује надумно разликовање у Богу божанске суштине, неизрециве, недоступне и божанских енергија којима Тројични Бог ствара, открива, јавља себе својој творевини, од Оца кроз Сина у Духу Светоме. Јединство по суштини својствено је само лицима Свете Тројице; јединство са Богом по божанској сили и енергији, по благодатном дару својствено је творевини и створеним бићима, сагласно богоданој мјери (по бићетварним, животворним и вјечно животодавним божанским силама). Западно филозофско-теолошко учење (од времена Блаженог Августина) о истовјетности у Богу суштине и енергије, унутарњег божанског бића и божанског дјејства (ad extra) управо је породило Filioque (исхођење Духа Светога „и од Сина”), као и римокатоличко учење о **створеној благодати** (gratia creata), којом, по том учењу Бог једино преошћује провалију између

нетварног и тварног бића. Тиме се пориче могућност стварног општења између Бога и човјека, заснованог на нествореној вјечној божанској благодати, тј. на божанској свјетлости, засијалој са Христовог лица на Гори Таворској, благодарећи ипостасном јединству божанске и човјечанске природе у Богочовјеку. Дакле, непричасни Бог по суштини причастан је твари и човјеку по вјечној светотројичној енергији и свјетлости. Та могућност стварног благодатног општења Бога и човјека, представља по Светим Оцима ових Сабора, „једину наду” човјекову и даровану му могућност вјечног „напредовања ка бољем”, могућност човјековог раста „у мјеру раста висине Христове”, тј. безмјерну мјеру „богочовјечанског стања” Сина Божијег Јединородног. Порицање вјере у могућност стварног општења између Бога и човјека, одвело је и одводи западно Хришћанство у **разоваплоћење** Бога Логоса, потискивање из историје, у агностицизам, у ипертрофију голог хуманизма, пројављеног најприје у непогрјешивом папском примату, а онда и у све дубљој атеизацији и секуларизацији евроамеричке цивилизације. Као такво оно представља суштинску разлику између учења Цркве Божије Истока и Западног Хришћанства.

Зато је ова потврда Светог и Великог сабора на Криту и његово свједочење учења Светог Григорија Паламе и исконског црквеног опита од немјерљивог значаја за савременог све богооутуђенијег човјека и са тог разлога све дубље погруженог у незнања смрти, пролазности и ништавила.

У истом овом духу треба разумијети и саборску потврду Сабора (1484) који поништава лажно учење Флорентинске уније, антипротестантских сабора и Сабора (1872) прогласившег **етнофилетизам** као „змијски отров“ за Цркву - за јеретичко учење.

Са еклисиолошке тачке гледишта од изузетног значаја је и овом Окружном посланицом Светог и Великог сабора свеправославна потврда четрнаест помјесних аутокефалних Цркава. До сада су Васељенским саборима биле признате и посвједочене само четири древне патријаршије (Цариградска, Александријска, Антиохијска и Јерусалимска), као и Кипарска архиепископија. Од сада па убудуће свеправославну васељенску потврду су стекле и осталих девет помјесних Цркава, задобивших у своје вријеме самосталност томосом мајке Цркве Константинопољске. Од сада па убудуће надлежност над њима има само Свеправославни сабор а никако само мајка Црква. Овим се припрема за убудуће да коначно додјељивање аутокефалије спада у надлежност свеправославне пуноће, на иницијативу и предлог мајке Цркве, како је одлучено на IV Свеправославној конференцији у Шамбезију (2009). Нажалост, овог пута, припремљена тема о аутокефалији, и поред настојања наше и других помјесних Цркава, није изнијета на овај Сабор, одлуком Цариградске Цркве, очевидно због њене жеље да настави досадашњу праксу давања аутокефалије и издавање Томоса о аутокефалији са стране Првопрестолне Цркве.

Ово саборско исповједање православне вјере, на начин како је то Црква чинила од апостолских времена даје овом Сабору истински карактер Великог

Сабора васељенског значаја. Он је прво дефинисао питања вјере и односа према јеретичким учењима, а онда, на основу тога рјешавао канонско-пастирска питања, битна за црквени поредак и савремену мисију Цркве. У свјетлости овог и оваквог исповиједања вјере у овом Саборском оросу једино ће морати бити преиспитана на неком од будућих Сабора, предвиђених да буду „стална установа” у Цркви, шеста тема овог Сабора „Однос Православне Цркве са осталим хришћанским свијетом”. Није нимало случајно што је ова тема како прије Сабора, тако и од стране помјесних Цркава, које нису учествовале на Сабору (њих четири), као и на самом Сабору, изазвала највише недоумица и распри. Једино она од свих шест тема није потписана ни од значајног броја на Сабору присутних епископа (само из делегације наше Цркве њу није потписало двадесет епископа).

Но, није само питање аутокефалије и ове теме што је остало неријешено на овом Сабору. Сама чињеница да на Сабору нису узеле учешћа, свака са својих разлога, четири помјесне Цркве: Антиохијска, Московска, Грузијска и Бугарска, не мало умањује свеправославни значај овог Великог сабора. Антиохијска Патријаршија отказала је учешће због неријешеног канонског питања Катара између ње и Јерусалимске Патријаршије. Грузијска Црква је прихватила у Шамбезију сазивање Сабора, а онда је отказала учешће због неслагања око икономијског рјешења питања „Брачних сметњи” (заступајући акривију по питању мјешовитих бракова). Бугарска Црква је такође прихватила сазивање Сабора али је одбила учешће на њему због неслагања око тема „Мисија Православне Цркве” и „Однос Православне Цркве са осталим хришћанским свијетом”, због недостатка материјалних могућности и др. Московска Патријаршија је све до почетка јуна припремала боравак своје делегације на Криту да би због недостатка „консенсуса” за Сабор, због одсуства три Патријаршије, захтијевала хитну предсаборску конференцију по том питању. Пошто је Цариградска предсједавајућа Црква била у немогућности да то прихвати (заиста из оправданих разлога) и Руска Црква је отказала своје учешће на Сабору. У Протоколу за Сабор заиста се предвиђа консенсус при доношењу одлука, само у њему није јасно дефинисано да ли се ради о консенсусу свих помјесних Цркава или само оних које учествују на Сабору? Било како било, ово одсуство четири значајне помјесне Цркве, посебно велике Московске Патријаршије, са двотрећинским бројем православних вјерника у свијету (због чијег страдања и распећа је доведено под знак питања и одложено сазивање Свеправославног сабора на Предсаборској конференцији 1930. г.), производи озбиљно питање о свеправославном карактеру овог Сабора и његових одлука, без обзира на оправданост или неоправданост одсуства ове четири Патријаршије.

Но, као што је то било у двијехиљадугодишњој пракси Цркве, то важи и данас: мјерило карактера једног Сабора и важности његових одлука није никада био број учесника на њему или заступљеност свих мјесних Цркава, па ни свих древних апостолских Цркава. Мјерило саборâ, било васељенских, било мјесних, увијек је била истина, надахнута Духом Светим, било догматских, било

канонско-пастирских одлука сваког, па и овог савременог Великог сабора Цркве Божије. Увјерени смо да ће у скоријој будућности, што прије то боље, за остваривање савремене мисије и свједочење једне, свете, саборне и апостолске Цркве Христове, помјесни сабори ових Цркава размотрити и прихватити одлуке овог Сабора, као што се то догађало и у древним временима (нпр. случај Трећег васељенског сабора, чије одлуке је Антиохијска Патријаршија на свом Сабору поништила, а потом прихватила и потврдила, чиме је овај Сабор задобио васељенски карактер). То утолико прије што су скоро све Цркве начелно прихватиле у Шамбезију текст шест тема припремљених за Сабор. За ту могућност премошћавања неспоразума овог Сабора са ове четири Патријаршије од изузетног је значаја посљедња ријеч Његове Светости Патријарха српског Иринеја пред саборским оцима (упореди текст на 338. страни ове књиге), којом наш Патријарх указује на озбиљност одсуства четири помјесне Цркве на Сабору и потребу будућег наставка Сабора, уз рјешавање и на Сабору изостављених, а тако битних питања (првјенствено питање начина задобијања аутокефалије). Могуће да је управо овај трезвени глас нашег Патријарха допринио да овај Сабор донесе одлуку да овакви сабори постају у будућности „**стална установа**” Православне Католичанске Цркве Божије.

Овим завршним наступом и доприносом Сабору Његове Светости нашег Патријарха, као и постојаним учешћем наше Цркве у припреми Сабора (већ на Предсаборској конференцији у Ватопеду 1930. г. учешће тадашњег Епископа жичког Николаја је одиграло изузетно важну улогу, али ништа мању и мање отрежњујућу улогу одиграло је седамдесетих година прошлог вијека писмо Преп. Јустина Ћелијског везано за опасности сазивања Сабора у оно вријеме, с обзиром на ондашње стање у православном свијету), као и у раду самог Сабора - наша Светосавска Црква је пројавила свијест о својој апостолској одговорности за васељенско Православље и сотириолошку саборну и јединствену мисију Цркве Божије у савременом свијету.